

UOT 5706.01**“AZƏRBAYCAN DİLİNİN DİALEKTOLOJİ LÜĞƏT”İNDƏ
HEYVAN KOMPONENTLİ FİTONİMLƏR****N.Y.ABASOVA*****Bakı Dövlət Universiteti******nubar.abasova@mail.ru***

Bu məqalədə Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğətinin 4-cü nəşrində təsadüf edilən komponentlərindən biri heyvan adı olan dialekt fitonimlər toplanıb tədqiq edilmişdir. Lüğətdən 69 belə nümunə tapılmışdır. Dialekt fitonimlər quruluşca mürəkkəb olub, forma və məzmunca, eləcə də semantik çalarına görə rəngarəngdir. Məqalədə həmin fitonimlər birinci komponentinə əsasən əlifba sırası ilə təsnif edilmiş, hər iki komponenti qrammatik və semantik cəhətdən təhlil edilmiş, bu fitonimlərin formaca və məzmunca əmələ gətirdiyi qruplar, sözlərin mənşəyi və işlənmə dairəsindən bəhs edilmişdir.

Açar sözlər: dialekt sözlər, fitonimlər, heyvan adları, bitki adları

Azərbaycan dilinin dialekt və şivələrinin öyrənilmə tarixi təxminən 100 il əvvəldən başlanır. XX əsrin 20-ci illərində Ə.Haqverdiyevin rəhbərliyi ilə dialekt və şivələrdən zəngin lüğət materialı toplanmışdır. Bu materiallar əsasında Azərbaycanı Tədqiq və Tətəbbü Cəmiyyətinin gənc tədqiqatçıları 30 cildlik lüğət nəşr etməyi planlaşdırmışdılar. Lüğətin yalnız 2 cildi, “A” və “B” hərfliəri nəşr oluna bilmişdir. II Dünya müharibəsinin başlanması ilə bu iş ləngimiş, yalnız 50-ci illərdə yenidən gündəmə gəlmişdir. 1964-cü ildə bütün hərfliəri əhatə edən bircildlik “Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti” çap olunmuşdur. Lüğətdə 6300 dialekt söz işlənmişdir. 70-ci illərdə dialektlərin tədqiqat arealı genişlənmiş, yalnız Azərbaycan Respublikası daxilindəki şivələr yox, həm də İran İslam Respublikası, Ermənistan, Gürcüstan, Dağıstan ərazisindəki Azərbaycan şivələri də tədqiqata cəlb olunmuşdur. Bu tədqiqlərin nəticəsi olaraq, 1975-ci ildə 20 minə yaxın sözü əhatə edən ikiçildlik dialektologiya lüğəti hazırlanmış, amma müxtəlif səbəblərdən uzun müddət nəşr edilə bilməmişdir. Yalnız 1991-ci ildə akad. A.A.Axundov Türkiyə Respublikası Dil Qurumunun rəhbərliyi ilə danışıqlar apararaq, lüğətin Türkiyədə Türk Dil Qurumu hesabına nəşr olunması üçün razılıq əldə etmişdir. I cild 1999, II cild 2003-cü ildə Ankarada nəşr olunmuşdur (1).

Məqalənin tədqiqat obyektini olan bu lüğət 2007-ci ildə Prezidentin fərmanı ilə yenidən nəşr olunmuşdur. Bu lüğət ikiçildlik dialektologiya lüğətinin

yeniləşdirilmiş nəşridir. 1924-2004-cü illərdə Azərbaycan, Ermənistan, Gürcüstan, Dağıstan və İran İslam Respublikaları ərazisindəki bir çox Azərbaycan şivələrinin materialları əsasında hazırlanmışdır. Lüğətdə 28 mindən artıq söz və ifadə öz əksini tapmışdır (2-6).

Məqələdə bu sonuncu adı çəkilən lüğətdə işlənmiş heyvan adından yaranmış 70-ə yaxın fitonim tapılmış və müxtəlif cəhətlərdən tədqiq edilmişdir. Həmin fitonimlərə nəzər salaq:

- At sözü ilə bağlı 6 fitonim işlənmişdir (atdılobya, atdol, atlıxiyar, atqay-taran, atqulançarı və s.). Onlardan üçü I növ təyini söz birləşməsi, ikisi II növ təyini söz birləşməsi, biri isə feili sifət tərkibi formasındadır. Fitonimlərin I komponenti olan at milli mənşəli sözdür, qoşulan və minilən ev heyvanıdır. II komponentlərindən biri – dol sözü arxaik, digərləri ümumişlək sözdür. Dol “Keçmişdə quyudan su, neft (mazut) çəkmək üçün mal dərisindən, yaxud brezentdən və s.-dən tikilən tuluq” deməkdir.

- Ayı sözü ilə bağlı 2 fitonim işlənmişdir (ayıağacı, ayıfındığı). Hər ikisi II növ təyini söz birləşməsi formasındadır. Ayı uzun tüklü, ağır gövdəli, hər şey yeyən iri yırtıcı heyvandır. Ayıağacı Şəmkir, Ayıfındığı Şuşa dialektində işlənir. Birinci yabanı bitki, ikinci yabanı ağac və o ağacın meyvəsinin adıdır.

- Bağa sözündən də 2 fitonim (bağaburcu və bağatikanı) yaranmışdır. Bağa tısağa sözünün qısaldılmış formasıdır. Tısağa – bədəni sümük qınla örtülü, qısa ayaqları ilə çox yavaş hərəkət edən, ayaqlarını və başını qının içində gizlədən sürünən heyvandır. Bağaburcu Cənbərək dialektində işlənir, ağacda əmələ gələn mamır növüdür. Burada bağa tısağa, burc isə elə həmin regionun şivələrində tumurcuq mənasını verən iki sözün birləşməsindən əmələ gəlmişdir. Bağatikanı isə Ağbaba dialektində işlənən yabanı bitki adıdır. Fitonimlərin hər ikisi II növ təyini söz birləşməsi şəklindədir.

- Bildirçin adı ilə bağlı yalnız bir – bildirçinbudu fitonimi işlənmişdir. Salyan və Kürdəmir şivələrində bildirçinbıdı, Tərtər dialektində bildirçinbudu şəklində işlənir. Armud növlərindən birinin adıdır. Sırf bənzətmə əsasında adlandırılmışdır. II növ təyini söz birləşməsi formasındadır.

- Birə sözü ilə də yalnız bir birəçiçəyi fitonimi işlənmişdir. Bu bitkinin qurudulmuş çiçəklərindən birə-cücülərə qarşı mübarizədə toz hazırlanır. Eyni zamanda bitkinin eynən birəni xatırladan tünd yaşıl rəngli xirda ətli yarpaqları var. II növ təyini söz birləşməsi formasındadır.

- Buğa adı ilə də bir – buğatikanı fitonimi işlənmişdir. Kəlbəcər şivəsində işlənən bu söz maralçiləyi bitkisinin dialekt variantıdır. Mal yemi kimi istifadə olunan ağ çiçəkli hündür, yabanı bitki adıdır.

- Buzov sözü ilə bağlı bir fitonim – buzoyburnu formasında işlənən buzovburnu adı işlənmişdir. Oğuz şivəsində işlənən bu söz alma növünün adıdır. II növ təyini söz birləşməsi şəklindədir.

- Canavar adı ilə bağlı iki (canavargəzdirən və canavarsaqçası) fitonim işlənmişdir. Birincisi feili sifət tərkibi formasındadır, kol bitkisinin adıdır. Ca-

navarsaqqası isə II növ təyini söz birləşməsi formasındadır, Ağdaş dialektində işlənir, qoz növüdür.

- Çaqqal ismi ilə bağlı bir, çaqqalarmıdı formasında işlənmiş cır armud adıdır.

- Dana adı ilə bağlı danaqıran fitonimi işlənmişdir. Bu, novruzgülü bitkisinin bir çox bölgələrdə işlənən dialekt variantıdır. Feili sifət tərkibi formasındadır.

- Donuz adı ilə bağlı 2 fitonim (donuzotu, donuzqılı və donuzqılıcı) işlənmişdir. Donuzotu (do:zotu) II növ təyini söz birləşməsi formasındadır, İmişli, Kürdəmir dialrktində yabanı alağ bitkisinin adıdır. Donuzqılıcı da II növ təyini söz birləşməsi formasındadır, Göygöl dialektində yarpaqları qılınca oxşayan yabanı bitki adıdır. Do:zqılı şəklində işlənən sonuncu dialekt söz isə Oğuz dialektində işlənir və topa halında bitən yarpaqsız bitkinin adını bildirir. II növ təyini söz birləşməsi formasındadır.

- Dovşan adı ilə bağlı isə 5 bitki adı (dovşanağacı, dovşançarığı, dovşanotu, dovşanqulağı, dovşanturpu) işlənmişdir. Do:şanağacı Gədəbəy dialektində işlənir, meşə ağacının adıdır. Do:şançarığı isə bağayarpağı bitkisinin Şuşa dialektində işlənən variantıdır. Do:şanqulağı Füzuli, do:şanotu Şuşa, do:şanturpu Tovuz dialektlərində işlənib müxtəlif yabanı bitkilərin adlarını bildirir. Fitonimlərin beşi də II növ təyini söz birləşməsi şəklindədir.

- Eşşək adı ilə bağlı 2 (eşşəyotu və eşşək sütdüyanı) fitonimləri işlənmişdir. Eşşəyotu Şuşa dialektində işlənir, yabanı bitki adıdır. Eşşək sütdüyanı isə Mingəçevir dialektində işlənir, yabanı bitki adıdır. Sütdüyan sözü özü də dialektizm olub, xırda yarpaqlı, südlü, şirəli yabanı yem bitkisi adıdır. Birincisi II növ təyini söz birləşməsinin mürəkkəb sözə çevrilmiş formasıdır. İkincisi isə söz birləşməsi şəklində dialektlərdə işlənir.

- Xoruz adı ilə də bir fitonim – xoruzpipiyi işlənmişdir. Qax dialektində xoruzbibiqi, Laçın dialektində xoruzpipiyi fonetik variantları var. Yabanı bitki adıdır. II növ təyini söz birləşməsi formasındadır.

- İlan sözü ilə bağlı iki (ilandili, ilangülü) fitonim işlənmişdir. Hər ikisi II növ təyini söz birləşməsi formasındadır. İlandili Oğuz dialektində nazik, uzun formaya malik yabanı bitki adıdır. İlangülü Ordubad dialektində sarı çiçək adıdır.

- İnək adı ilə bağlı yalnız bir – inəkəmcəyi fitonimi işlənmişdir. Naxçıvan dialektində iri giləli üzüm növünün adıdır. II növ təyini söz birləşməsi formasındadır.

- İt adı ilə bağlı 3 fitonim (itdirsəyi, itdöşəyi, itxiyarı) işlənmişdir. Hər üçü II növ təyini söz birləşməsi formasındadır. İtdirsəyi İmişli dialektində tikanlı kol bitkisinin adıdır. İtdişəyi formasında işlənmiş ikinci dialektizm Kürdəmir dialektində paxlaya oxşayan yabanı bitki adıdır. İtxiyarı isə Dərbənd dialektində işlənir, xiyara bənzər zəhərli yabanı bitkinin adıdır.

- Keçi adı ilə bağlı biri omonim olmaqla, 3 fitonim (keçiməmcəyi, keçimə-

məsi, keçkeçi) işlənmişdir. Keçiəmcəyi bir çox bölgələrdə işlənir, üzüm növüdür. Keçiməməsi dialekti isə omonimlik xüsusiyyəti daşıyır. Hər iki mənası fitonimdir. Birincisi Cəbrayıl şivələrində yuxarıda adı çəkilən inəkəmcəyi dialekti ilə sinonimdir, uzun giləli üzüm növüdür. İkinci mənası isə Basarkeçər dialektində kökü yeyilən bitki adıdır. Keçkeçi Qazax-Borçalı şivələrində işlənir, budaqlarından süpürgə düzəltmək üçün istifadə olunan kol növünə deyilir. Yarımçıq təkrar əsasında yaranmışdır.

- Qarğa adı ilə bağlı 3 fitonim (qarğaçayır, qarğaqaq, qarğasabunu) işlənmişdir. Qarğaçayır I növ təyini söz birləşməsi formasındadır, Ucar dialektində mal yemi kimi işlənən çayır bitkilərindən birinin adıdır. Qarğaqaq fitonimi də I növ təyini söz birləşməsi şəklindədir. Oğuz dialektində qarğaqaq şəklində işlənən bu ad Novruz vaxtı çiçək açan yabanı bitkiyə deyilir. Qarğasabunu II növ təyini söz birləşməsi şəklindədir. Göygöl şivəsində işlənən bu söz paltar yuanda istifadə edilən yabanı bitki adıdır.

- Qoç adı ilə bağlı yalnız bir fitonim – qoç-quzu dialekti işlənmişdir. Bu, təkcə Dialektologiya lüğətindən deyil, bütün digər mənbələrdən də topladığımız nümunələr içində yeganə defislə yazılan heyvan tərkibli fitonimdir. Yaxın mənalı sözlərin birləşməsindən əmələ gəlmişdir. Komponentlərin biri deyil, hər ikisi heyvan adıdır. Ədəbi dildə dombalan adı ilə tanınan bu bitki yer altında bitən kartofabənzər göbələk növüdür. Basarkeçər şivəsində işlənir.

- Qoyun adı ilə bağlı 2 fitonim (qoyunburnu, qoyungözü) işlənmişdir. Hər ikisi II növ təyini söz birləşməsi formasındadır. Qoyunburnu itburnu bitkisinin dialekt variantıdır. Bənzərlik əsasında adlandırılmışdır. Basarkeçər dialektində işlənir. Qoyungözü isə Qazax və Şuşa dialektində dombalan bitkisinə deyilir.

- Qulan və qulun zoonimləri eyni mənanı verib körpə at balasına deyilir. Dialektologiya lüğətində sözün hət iki variasiyası ilə bir neçə fitonimə rast gəldik.

Qulancar, qulangül, qulunayağı, qulunkişnişi, qulunotu dialekt fitonimlərinə nəzər salaq. Qulancar bir çox bölgələrdə işlənir, yeməli yabanı bitkinin adıdır. I növ təyini söz birləşməsi formasındadır. Qulan atın balası, car isə car çəkmək frazeoloji birləşməsinin tərkibində qalan qışqırıq, səs mənası verən arxaikləşmiş sözdür. Qulangül Quba dialektində işlənir gül adıdır. I növ təyini söz birləşməsi formasındadır. Digər fitonimlərin hər biri II növ təyini söz birləşməsi şəklindədir. Qulunayağı yolotu bitkisinin Gədəbəy dialektində işlənən variantıdır. Qulunkişnişi Göygöl, qulunotu Kəlbəcər dialektində işlənir, yabanı bitki adlarını bildirir.

- Qurbağa sözü ilə bağlı 2 fitonim (qurbağagözü və qurbağakəci) işlənmişdir. Hər ikisi II növ təyini söz birləşməsi formasındadır, hər ikisinə Cənub dialektində (Lənkəran, Lerik) rast gəlinir. Qurbağagözü bataqlıqlarda və digər su hövzələrində bitən enli yarpaq bitkinin adıdır. Qurbağakəci isə Ağaclarla bitən yosun növüdür.

- Qurd adı ilə bağlı iki (qurdağzı və qurdotu) dialektləri işlənmişdir. Hər ikisi II növ təyini söz birləşməsi formasındadır. Qurdağzı Şəki dialektində otaq bitkisinin adıdır. Bəzi şivələrdə itağzı ilə də tanınır. Qurdotu isə, Kəlbəcər dialektində dərman bitkisinin adıdır. Onun çiçəklərini qurudub heyvan yaralarına bağlayırlar. Yaradakı infeksiya mənbəyi olan qurdları öldürür. Bildiyimiz kimi, qurd omonim sözdür, canavar və böcək mənalı var. Bu iki fitonimdən birincisi canavar, ikincisi böcək mənasını verən qurd sözündən törəmişdir. Birincisi bənzərlik, ikincisi, məişətdə istifadə əsasında adlandırılmışdır.

- Quş ismi ilə bağlı 3 fitonim (quşburnu, quşqonmaz, quşquyuğu) işlənmişdir. Birincisi tərkibcə II növ təyini söz birləşməsi şəklindədir. Daşkəsən-Gədəbəy şivələrində itburnunun dialekt variantı kimi işənir. Türkiyə türkcəsində də itburnu bitkisi kuşburnu olaraq işlənir. Quşquyuğu kiçik güllü cə bitkisinin Şahbuz dialektində işlənən variantıdır. Eynən quş quyuğunu xatırladan çiçəyi vardır. Quşqonmaz isə Salyan dialektində sarıtikan bitkisinə deyilir. Tərkibinə görə quş ismi və qonmaq feilinin qeyri-qəti gələcək zamanda olan fonetik dialektizminin (qonmaz) birləşməsindən ibarətdir.

- Quzu ismi ilə bağlı biri omonim olmaqla 5 fitonim (quzudili, quzuqarnı, quzuqulağı, quzugörən və qoç-quzu) işlənmişdir. İlk 3 fitonim II növ təyini söz birləşməsi formasındadır. Quzudili Bakı dialektində qoyun-quzuya yem kimi verilən yabanı bitki adıdır. Quzuqarnı dialekt sözü omonimlik xüsusiyyəti daşıyır. Oğuz və Şəki şivələrində bişiriləndə ət dadı verən yeməli göbələk növünə deyilir. Tərtər şivəsində isə yeməli yabanı bitkidir. Quzuqulağı Şəki dialektində yeməli göbələk növüdür. Feili sifət tərkibi formasında olan quzugörən Oğuz dialektində alma növünə deyilir. Qoç-quzu fitonimi barəsində yuxarıda məlumat vermişdik.

- Pişik sözü ilə bağlı 4 fitonim (pişikayağı, pişikciynağı, pişikdınağı, pişiküzümü) işlənmişdir. Hər biri II növ təyini söz birləşməsi formasındadır. Pişikayağı Dərbənd dialektində, pişikciynağı İmişli, Qazax və Şəmki şivələrində, pişikdınağı Laçın dialektində yabanı bitki adıdır. Pişiküzümü isə Culfa dialektində üzüm növlərindən birinin adıdır.

- Sərçə sözü ilə yalnız bir, Quba-Xaçmaz şivələrində sərçəbudi formasında işlənən, armud növlərindən birinin adı olan fitonim tapılmışdır.

- Sığır sözü ilə də bir, sığırsıdiyi fitonimi işlənmişdir. Qazax dialektində işlənən bu söz enli yarpaqları olan yeməli bitkinin adıdır.

- Toğlu sözü ilə bağlı bir fitonim – toğlucu tapılmışdır. Quruluşca düzəltmə sözdür, Qazax-Borçalı dialektində Süpürgə düzəltmək üçün istifadə olunan yabanı bitki adıdır.

- Turac adı ilə də bir quruluşca düzəltmə söz olan turaci fitonimi işlənmişdir. Kürdəmir dialektində işlənən bu söz yemişin növlərindən birinin adıdır.

- Tülkü adı ilə bağlı omonimlik səciyyəsi daşıyan tülküquyuğu fitonimi işlənmişdir. II növ təyini söz birləşməsi formasında olan bu fitonim Ağdam-Tərtər şivələrində üzüm növü, Kürdəmir şivəsində çəltik növünün adını bil-

dirir.

Dialekt fitonimlərin və onların komponentlərini müxtəlif istiqamətlərdən təhlil edək:

“Azərbaycan dilinin dialektologiya lüğəti”ndə 3-ü omonim olmaqla 69 bitki adı işlənmişdir. Qrammatik tərkibinə görə onlardan 53-ü II növ təyini söz birləşməsi, 7-si I növ təyini söz birləşməsi, 4-ü feili sifət tərkibi, 3-ü fərqli, söz yaradıcılığı üçün məhsuldar olmayan formalarda olan quruluşca mürəkkəb, 2-i isə quruluşca düzəltmə sözdür. Onlara daha dərindən nəzər salaq: 69 fitonimdən ikisi quruluşca düzəltmədir (toğlucu və turaci) (2).

Digər 67 fitonim quruluşca mürəkkəbdir. Qoç-quzu dialekt fitonimi defislə yazılan mürəkkəb sözdür. Yaxın mənalı sözlərin birləşməsindən əmələ gəlmişdir.

Digəri cümlə formasının mürəkkəb sözə cevlməsi nəticəsində yaranan mürəkkəb sözdür (quşqonmaz). Quşqonmaz mürəkkəb sözü isim+qonmaq feilinin qeyri-qəti gələcək zamanının inkarında olan forması şəkilindədir. Keçkeçi fitoniminin də qrammatik tərkibi maraqlıdır. Bildiyimiz kimi dilimizdə yarımçıq təkrarların işlənməsinə tez-tez rast gəlinir.

Fitonimərdən dördü isim+feili sifət modeli əsasında yaranmışdır. Hər birinin I komponenti zoonim, II komponenti -an² şəkilçisi ilə düzəlmiş feili sifətlərdən ibarətdir (atqaytaran, canavargəzdirən, quzugörən, danaqıran).

Yeddi fitonim I növ təyini söz birləşməsi şəklindədir (atdol, qulangül, qulancar, qarğaqaq, qarğaçayır, atdılobya, atlıxiyar). Hər biri təyin edən+təyin edilən modelinə uyğun yaranmışdır. İlk 5 sözdə I komponent quruluşca sadə zoonimdən, digər 2 sözdə isə kökü zoonim olan düzəltmə sifətdən ibarətdir. II komponentə gəlinə, dol, car və qaf sözləri arxaikləşib, müasir dilimizdə müstəqil işlənə bilmir. Dol tuluq, car qışqırıq, qaf zənnimizcə, q hərfinin ərəb əlifbasındakı adıdır. Gül və çayır sözləri bitki adıdır. Lobyə və xiyar isə tərəvəz. Atlıxiyar [atlıyerpənəx] və atlılobya bitkiləri müvafiq olaraq, ağaca sarmaşb-dırmaşan xiyar və lobyə növlərinin adıdır. Atlı komponenti burada semantik mənasını genişləndirərək, hündürə qalxan, dırmaşan mənasında işlənmişdir.

Fitonimlərin böyük əksəriyyəti isə II növ təyini söz birləşməsi modelinə uyğundur (eşşəyotu, ilangülü, itdirsəyi, qurbağagözü və s.). Hər birinin I komponenti qeyri-müəyyən yiyəlik halda olan zoonimdən, II komponenti mənsubiyyət şəkilçili müxtəlif mənalı isimlərdən ibarətdir. Bu isimlər içində bədən üzvünə (gözü, ayağı, quyruğu və s.), bitki adına (otu, gülü), meyvə adına (alması, üzümü), eləcə də, müxtəlif semantik çalarlara malik sözlər (çarığı, sabunu, döşəyi və s.) rast gəlinir.

Bu fitonimlərin məna qruplarına nəzər salaq: Hər iki mənası fitonim olan omonimlik xüsusiyyəti daşıyan 3 fitonimə rast gəldik.

Quzuqarnı 1. Oğuz və Şəki şivələrində bişiriləndə ət dadı verən yeməli göbələk növünə deyilir.

Quzuqarnı 2. Tərtər şivəsində yeməli yabanı bitki adıdır.

Keçiməməsi 1. Cəbrayıl dialektində uzun giləli üzüm növüdür.

Keçiməməsi 2. Basarkeçər dialektində kökü yeyilən yabanı bitki adıdır.

Tülküquyruğu 1. Ağdam- Tərtər şivələrində üzüm növüdür.

Tülküquyruğu 2. Kürdəmir şivəsində çəltik növünün adını bildirir.

Bundan başqa lüğətdə buzoyburnu şəklində işlənən buzovburnu dialektinə diqqət çəkmək istərdik. Dialektologiya lüğətində bu söz Oğuz dialektində Alma növlərindən birinin adı kimi verilib. Eləcə də, buzovburnu fonetik tərkibində Xaçmaz dialektində danadışi həşəratının adı kimi verilir. Buzovburnu adında əncir növü olduğu da məlumdur. “Əncir, Tut fəsiləsinə aiddir. Sortları çoxdur, ölkəmizdə rayonlaşdırılmış yerli və gəlmə sortlardan Buzovburnu, Gəncə sarı ənciri, Abşeron sarı ənciri, Azəri, Xəzəri, Kadota Kalimirna və s.-dir” [7].

Heyvan adından yaranmış fitonimlərin sinonimliyi də müşahidə edilmişdir. Müxtəlif regionlarda eyni bitkiyə iki müxtəlif, amma məhz heyvan adı ilə bağlı ad verilməsi maraqlı haldır. Məsələn:

- İri giləli üzüm növünə Naxçıvan dialektində inəkəmcəyi, Cəbrayıl dialektində Keçiməməsi deyilir.
- Ədəbi dildə güllüçə (*Lathyrus*) adı ilə tanınan çoxillik çiçək bitkisi Şahbuz dialektində quşquyruğu, Basarkeçər dialektində keçiməməsi adlandırılmışdır.
- İtburnu bitkisinə də dialektlərdə müxtəlif adlarla rast gəlinir. Daşkəsən-Gədəbəy dialektində quşburnu, Basarkeçər dialektində qoyunburnu deyilir.
- İtağzı bitkisini də Gədəbəy dialektində qurdağzı adlandırmışlar.

Gördüyümüz kimi, ədəbi dildə olduğu kimi, dialektlərdə də heyvan adından yaranmış fitonimlər işlənmə dərəcəsinə, eləcə də leksik-semantik baxımından zəngin və çoxşaxəlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan dialektoloji lüğəti I cild (A-L). Ankara: Türk dil kurumu, 1999, 374 s.
2. Azərbaycan dilinin dialektoloji lüğəti. Bakı: Şərq-qərb nəşriyyatı, 2007, 568 s.
3. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Dörd cildə. I cild (ABCÇD). Bakı: Şərq-Qərb, 2006, 744 s.
4. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Dörd cildə. II cild (EƏFGHXİJK). Bakı: Şərq-Qərb, 2006, 792 s.
5. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Dörd cildə. III cild (QLMNOÖPR). Bakı: Şərq-Qərb, 2006, 672 s.
6. Azərbaycan dilinin izahlı lüğəti. Dörd cildə. IV cild (SŞTUÜVYZ). Bakı: Şərq-Qərb, 2006, 712 s.
7. Subtropik meyvə bitkilərinin becərilmə texnologiyası. //http://www.agro.gov.az

**ФИТОНИМЫ С КОМПОНЕНТАМИ ИМЕН ЖИВОТНЫХ
В «ДИАЛЕКТИЧЕСКОМ СЛОВАРЕ»**

Н.Я.АБАСОВА

РЕЗЮМЕ

В этой статье нашли отражения 69 найденные в 4-ом издании «Диалектического словаря» диалектизмы-фитонимы сформированные из имен животных. Названия растений были анализированы грамматически и семантически. Говорится о разнообразии значения этих слов.

Ключевые слова: диалектизмы, фитонимы, имена животных, названия растений

**PHYTONYMS WITH THE NAMES OF ANIMALS IN THE
"DIALECTICAL DICTIONARY" OF THE AZERBAIJANI LANGUAGE**

N.Y.ABASOVA

SUMMARY

The article analyzes 69 dialectical phytonyms with animal names in the 4th edition of the "Dialectical Dictionary" of the Azerbaijani language. The phytonyms are of complex structure and multifarious for their content and form as well as semantic hue. The phytonyms are classified in the alphabetical order according to their first component and their both components are grammatically and semantically analyzed.

Key words: dialects, phytonyms, names of animals, names of plants